

УДК 338.432-035 : 502/504

**ECOLOGIC AND ECONOMIC BASES OF ORGANIC PRODUCTION
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ
ПРОДУКЦІЇ****Rogach S.M./Рогач С.М.***d.e.s., prof./д.е.н., проф.*

ORCID:0000-0001-6940-1935

Семінський А.А./ Seminskyi A.A.*student / студент**Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ, вул. Героїв Оборони 15, 03041**National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Kiev, 15 Heroiv Oborony Street, 03041*

Анотація. Визначено, що забезпечення населення якісними та безпечними продуктами харчування є однією із найважливіших глобальних проблем людства, альтернативою вирішення якої є розвиток органічного виробництва. Обґрунтовано базові принципи запровадження виробництва органічної продукції та принципи відповідності ведення виробництва органічної сільськогосподарської продукції на всіх стадіях її життєвого циклу. Запропоновано систему інституційних та еколого – економічних складових, реалізація яких сприятиме подальшому розвитку органічного виробництва та забезпечить імідж України як аграрної держави і європейської економічно розвинутої країни.

Ключові слова: органічна продукція, органічне виробництво, принципи відповідності, сертифікація, екологічна безпечність

Вступ

Співвідношення чисельності населення та обсягу продуктів харчування визнане однією з найважливіших глобальних проблем людства. У сучасних ринкових умовах якість та екологічна безпечність продукції є одними з пріоритетних факторів її конкурентоспроможності. Тому досить актуальними є завдання пошуку альтернативних методів ведення сільського господарства, а з урахуванням світового досвіду, який покладає основні зусилля на збереження здоров'я людства та захист довкілля, велике значення має розвиток органічного виробництва в галузях рослинництва і тваринництва.

Основний текст

У розвинених країнах світу прийнято оцінювати економічну ефективність сільськогосподарського виробництва не лише на основі економічних показників (урожайність, продуктивність, рентабельність), а й з врахуванням додержання його екологічної безпеки. Продукція з маркою «екологічно чиста» користується підвищеним попитом, незважаючи на її вищу вартість.

Історія запровадження реальної практики ведення даної альтернативної форми сільського господарства в Україні відноситься до 70-х років ХХ століття, коли було засновано перші «органічні» господарства в країні. «Піонерами» у даній справі стали сільськогосподарське акціонерне товариство (САТ) «Обрій» та приватне підприємство «Агроекологія» Полтавської області. Дані господарства наприкінці ХХ століття почали спеціалізуватися на

виращуванні зернових і технічних культур та на виробництві молока й м'яса як органічної продукції [1, с.100-106].

Нині розвиток органічного аграрного виробництва на державному рівні в нашій країні регулюється рядом законодавчих актів, основним серед яких є Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набрав чинності 10 січня 2014 року. Згідно цього документу, органічна продукція ідентифікується як продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва, а виробництво органічної продукції (сировини) визначається як виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів, консервантів, та на всіх етапах виробництва застосовуються методи, принципи та правила, визначені Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [2]. При цьому, виробництво вважається органічним лише після отримання відповідного сертифіката згідно з правилами органічного виробництва.

Перехід від традиційного до органічного виробництва передбачає імплементацію нових правил, методів та принципів у сфері безпеки та якості харчових продуктів (рис. 1).

Прерогативою органічної продукції є повна відмова під час такого виробництва від застосування синтетичних мінеральних добрив, консервантів, штучних барвників, стимуляторів росту, хімічних засобів захисту, гормонів, антибіотиків, ароматизаторів, стабілізаторів, підсилювачів смаку тощо. Забороняється також використання ГМО та їх похідних, як харчових продуктів, кормів, технологічних добавок, препаратів покращення ґрунту, мікроорганізмів і тварин тощо. Забороняється використання іонізуючого випромінювання для обробки органічної сировини або кормів. Гідропонне виробництво в органічному виробництві також заборонено.

Виробництво здійснюється виключно з органічної сировини, що відповідає вимогам Закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Лише в деяких випадках за згодою центрального органу виконавчої влади дозволяється під час виробництва органічної продукції використовувати традиційну продукцію (продукція, виготовлена за загальноприйнятими технологіями виробництва, де можна використовувати засоби захисту рослин, добрива та поліпшувачі ґрунту, неорганічні кормові матеріали рослинного, тваринного та мінерального походження, кормові чи технологічні добавки та інші продукти. В таких випадках сертифікат видається лише при умові, що не менше 90 % інгредієнтів переробленої сільськогосподарської продукції є органічними [3].

Виробництво будь-якого органічного продукту починається з сертифікації землі. Навіть, якщо йдеться про молоко або м'ясо, то, в першу чергу, органічний статус мають отримати поля і пасовища, використовувані для ведення тваринництва. Така органічна сертифікація підтверджує, що пройшло як мінімум три роки з моменту останнього використання агрохімії та ГМО, і в

Рис. 1. Базові принципи запровадження виробництва органічної продукції

землі більше не залишилося шкідливих речовин. Після отримання органічного сертифікату на землю, ферма має право отримати сертифікат і на тваринництво, яке в Україні відіграє роль своєрідної «переробної» галузі, що переробляє продукцію рослинництва на харчові продукти і технічну сировину.

Протягом усього життєвого циклу органічної продукції обов'язковим є дотримання цілого ряду вимог, які, в підсумку, сприяють сталому соціально-економічному розвитку сільськогосподарського виробництва, передбачаючи збалансоване вирішення соціально-економічних завдань, проблем збереження сприятливого стану довкілля і природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення суспільних потреб сучасних та майбутніх поколінь (табл.1).

Саме дотримання цілого ряду вимог при переході на засади органічного виробництва та протягом безпосередньо всього життєвого циклу процесу виробництва органічної сільськогосподарської продукції є обґрунтованою необхідністю, оскільки на підставі їх повного дотримання приймається рішення про надання підприємству статусу органічного та, упродовж ведення його

господарської діяльності здійснюється проведення регулярних перевірок на відповідність саме згаданій низці вимог.

Таблиця 1.1

Ведення виробництва органічної сільськогосподарської продукції на стадіях її життєвого циклу

Стадії життєвого циклу	Принципи відповідності
Маркетинг	-етичність; -циклічність; -підтримка та охорона довкілля;
Сировина і матеріали	- екологічна безпека; - підтримання та збереження довкілля; -економічність (раціональне використання)
Виробництво	-відмова від використання пестицидів, шкідливих засобів захисту рослин, генетично модифікованих організмів, інших неорганічних добрив; -збереження, відтворення та охорона довкілля; -енергозбереження
Упаковка та зберігання	- екологічність матеріалів; - рециклінг (повторне використання); - економічність
Транспортування	- надійність; - нешкідливість; - екологічна безпека
Реалізація	- нешкідливість; - енергозбереження; - надійність; - циклічність; - збереження та охорона довкілля;
Після-використання	-рециклінг (переробка та повторне використання); -утилізація; -збереження довкілля; -нешкідливість

Більшість національних стандартів (наприклад, у країнах ЄС, Японії, Аргентині, Індії, США) юридично пов'язані та розроблені у вигляді постанов. В окремих країнах, зокрема, Німеччині, Швеції, Великобританії, окремі сертифікаційні органи запровадили власні стандарти, які нерідко є більш жорсткими, порівняно із загальноприйнятими, що втілюється завдяки особливим вимогам споживачів. В Україні ж фахівцями, завдяки підтримці Проекту БІСТРО-2003, Програми TACIS ЄС та Канадсько-української програми FARM розроблено проекти відповідних стандартів, які охоплюють увесь цикл виробництва органічної продукції [4].

В Україні також розроблено приватні стандарти органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції і продуктів харчування «БІОЛан» та ТОВ «Органік стандарт», яке включене в перелік контролюючих органів, що визнані Європейською Комісією

першим українським сертифікаційним органом, що проводить сертифікацію органічного виробництва в країні за стандартами ЄС. В основу зазначених стандартів покладено Базові Стандарти Міжнародної Федерації органічних сільськогосподарських рухів (IFOAM), Постанову Ради ЄС, а також Стандарти Біо Свієс (Асоціації Швейцарських організацій виробників органічної продукції) [5].

Однак, в Україні поки що не розроблені відповідні підзаконні акти, вітчизняні виробники не можуть почуватися повністю захищеними та впевненими на ринку органічної продукції, а споживачі не певні, що купуватимуть продукцію необхідної якості та безпечності. Одним із вагомих чинників, який стримує сприятливу роботу органічного сектора України, є насамперед недосконале інституційне забезпечення.

Заклучення і висновки

Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що важливою передумовою подальшого розвитку органічного виробництва в Україні є обґрунтування системи його основних складових. У цій системі пропонується виділити:

➤ інституційне забезпечення розвитку органічного господарства:

- формування національної стратегії розвитку органічного виробництва;
- державна підтримка розвитку органічного виробництва;
- формування системи державного контролю та дотримання вимог органічного виробництва;
- удосконалення системи сертифікації органічної продукції та ведення органічного виробництва.

➤ еколого-економічні складові:

- формування понятійно-категоріального апарату та методичної бази ведення органічного виробництва;
- впровадження еколого-економічних принципів ведення органічного землеробства;
- визначення основних еколого-економічних факторів розвитку органічного виробництва.

Таким чином, подальший розвиток органічного виробництва в Україні та формування повноцінного сегмента внутрішнього ринку органічної продукції залежить від впливу чинників різних рівнів і напрямів дії. Комплексне врахування та реалізація зазначених складових забезпечить імідж України як аграрної держави і європейської економічно розвинутої країни.

Литература:

1. Булавка О.Г., Якуба К.І., Дієсперов В.С., Александров М.С. Розвиток сільських територій // Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяка В.Я. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
2. Електронний ресурс - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
3. Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності

аграрних підприємств: монографія / За ред. Р.Ф.Бруханського, М.К. Пархомця, П.Р. Пуцентейла.- Тернопіль: Крок, 2015.-300с.

4. IFOAM International Federation of Organic Agriculture Movements General assembly. "Principles of Organic Agriculture". - 2013. - С. 1-4 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ifoam.bio/>

5. Органік в Україні / Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk-homepage/2016>

References:

1. Bulavka O.G., Yakuba K.I., Diyesperov V.S., Aleksandrov M.S. Rozvy`tok sil`s`ky`x tery`torij // Strategichni napryamy` rozvy`tku sil`s`kogo gospodarstva Ukrayiny` na period do 2020 roku / za red. Lupenko Yu.O., Mesel`-Veselyaka V.Ya. – K.: NNCz «IAE», 2012. – 182 s.

2. Elektronny`j resurs - Rezhy`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

3. Oblikovo-anality`chne i organizacijno-pravove zabezpechennya diyal`nosti agrarny`x pidpry`yemstv: monografiya / Za red. R.F.Bruxans`kogo, M.K. Parhomcya, P.R. Pucentejla.- Ternopil`: Krok, 2015.-300s.

4. IFOAM International Federation of Organic Agriculture Movements General assembly. "Principles of Organic Agriculture". - 2013. - S. 1-4 [Elektronny`j resurs]. - Rezhy`m dostupu: <http://www.ifoam.bio/>

5. Organik v Ukrayini / Federaciya organichnogo ruxu Ukrayiny` [Elektronny`j resurs]. — Rezhy`m dostupu: <http://organic.com.ua/uk-homepage/2016>

Abstract. *It is determined that the provision of high quality and safe food products to the population is one of the most important global problems of humanity, and the alternative solution of this problem is the development of organic production.*

The historical aspects and the current state of legislative regulation of production of organic agricultural products in Ukraine are analyzed.

It is noted that the transition from traditional to organic production involves the implementation of new rules, methods and principles in the field of food safety and quality. In connection with this statement the basic principles of the introduction of organic production are substantiated, among which, a system of technological, economic, environmental and social principles has been allocated.

Taking into account the necessity of following the numbers of requirements at all stages of the life cycle of organic products, the principles of compliance with such stages as: marketing; raw materials and materials; production; packaging and storage; transport; realization, after its using. Its characterized requirements for the quality of organic products.

The state of the development of national standards, certification procedures for organic production and their compliance with international requirements has been analyzed. One of the important factors that hold back the favorable work of the organic sector of Ukraine is defective imperfect institutional provision.

It is concluded that the further development of organic production in Ukraine and the formation of a full-fledged segment of the internal market of organic products depends on the influence of factors of different levels and directions of action. In order to systematize the background it is proposed to allocate: institutional support for the development of organic farming and ecological and economic components.

Comprehensive consideration and implementation of certain principles and components will ensure the image of Ukraine as an agrarian state and a European economically developed country.

Key words: *organic products, organic production, compliance principles, certification, environmental safety*

Статья отправлена: 10.12.2018 г.

© Рогач С.М., Семінський А.А.